

Nagy Károly: A Putnoki Állami Polgári Fiú- és Leányiskola története (1916–1948)

Eme igényes, konok alaposággal gyűjtött és tudományos precizitással megírt monográfiának szerzője, Nagy Károly, a régió helytörténészei által jól, ám az ország nyilvánossága előtt kevésbé ismert pedagógus, kutató, aki szabad idejének jelentős részét a helytörténeti kutatás szép, de munkaigényes tevékenységének szentelte.

Nagy Károly, aki különösen büszke születési helyének, Bánhorvátnak Árpád-kori eredetére, a pedagóguspályán eltöltött hosszú évtizedek után, néhány évvel ezelőtt ment nyugdíjba mint iskolaigazgató. A pihenés éveiben sem hagyta abba a kutatást, az ózdi kórház és zeneiskola történetének megírásán dolgozik.

A Putnoki Állami Polgári Fiú- és Leányiskola története nemcsak szűkebb értelemben vett iskolatörténeti mű, hanem neveléstörténeti forrásmunka is, melyet haszonnal forgathatnak a témában dolgozó kutatók. Hogy a szerző többet is vállalt művében, mint egy hosszabb, egyúttal ellentmondásos időszak jellegzetes iskolájának bemutatását, előnyére is válik, ám hátrányt is jelent. Putnok régmúltjának rövid áttekintése és Gömör vármegyei tanügytörténeti vizsgálódása elég lett volna bevezetőnek a mű értékes részeihez. Nagy Károly a putnoki polgári iskola történetéről mindannyiunknál többet tud, ennek ellenére korábbi szerzők jól ismert megállapításait is csokorba gyűjti.

Ezt követően az igényes érdeklődő megismerkedhet mindazzal, ami egy kis település polgári iskolájának életében mindenkor fontos lehet. Ez a magyar iskolatörténeti fejlődés során kérdéselvetű iskolatípus sok szerzőt ihletett meg. Eszünkbe jutnak Németh Lászlónak a Medve utcai polgári előszavában írt sorai a tantestület munkájának megismerése nyomán: „Nincs olyan munkakör, amelyből művészetet

nem lehet csinálni, nincs olyan műhely, amelyben ott nem lappang egy laboratórium.” Erről a tantestületről minden túlzás nélkül elmondható, hogy mindennapi nevelőmunkáját nagyon magas, szinte művészi szintre fejlesztette. (Bizonyíték rá az iskola volt növendékeinek életútja.) A tanári testület tevékenysége során érvényesítette nevelőmunkájában az intellektuális értékek közvetítését, a valláserkölcs megismerését, egészséges életvezetést és esztétikai élmény nyújtását. E fontos feladatok megvalósításának színhelyei az iskola ifjúsági egyesületei; az önképzőkör, a sportkörök, a cserkész- és leventemozgalom, a vöröskeresztes csoport. Az oktatók személyiségük varázsával is hozzájárultak az eredményes működéshez. Az idős korára vasoklevelet szerzett *Liszkey Kálmán*, aki a harmincas években vezette az iskolát, vagy a Sopron vármegegyéből ideszármazott *Fischer Stefánia*, aki 1902-ben szerezte meg Felső-Néplépcső Polgári Iskolai Tanítónői Oklevelét jeles eredménnyel, vagy a vitézi címet viselő *Breznay Lajos* – mind, mind sokoldalú, kiváló tehetségű tanítók voltak, akik biztosították az iskolában az öntevékenység magas szintű kibontakoztatását.

Én magam ugyan koromból adódóan sosem jártam, nem is járhattam ilyen típusú iskolába (születésemkor már nem létezett), mégis megértem azok túláradó szimpátiáját, akik ez iránt az iskola iránt nosztalgiát éreznek. Ez a hangulat engem is megérintett ennek a kitűnően szerkesztett és élvezetes stílusban megírt könyvnek az olvasásakor, a fényképek nézegetésekor. Szívesen cserkészkedtem volna *Breznay Lajos* tanító úr vezetésével és aktívan vettem volna részt az önképzőkör foglalkozásain *Tinschmidt Aladár* tanító úr irányításával.

Külön értéke a könyvnek a 156 eredeti felvétel, mely kiválóan illusztrálja az iskola belső világát a vizsgált időintervallumban.

Nem tagadhatom el, hogy nagyon zavart a valószínűleg hanyag kötésből eredő kellemetlenség, mely azt eredményezte, hogy olvasás közben a lapok „hütlentül” elhagyták a könyvet. (Lehet, hogy csak az én tulajdonomban

levő példányra jellemző ez a bosszantó apróság?) Mindenesetre kötetem a tanulmányozás során elveszítette eredeti alakját.

Ennek ellenére jó szívvel ajánlhatom nemcsak szakemberek részére, hanem az iskolatörténet iránt érdeklődő tanulók, hallgatók, pedagógus kollegák számára is. Vásárlási igényt a szerzőnél lehet benyújtani.

(Nagy Károly: A Putnoki Állami Polgári Fiú- és Leányiskola története 1916–1948. Putnok, 1991. 332 o.)

HORVÁTH LÁSZLÓ

Új Magyar kamaszregény

Végre holló! – mondtam én is magamban. *Radnóti Miklós* híres-szép verse jutott eszembe, a *Veresmart* (nem túlzás napjainkra, az adott helyzetre alkalmazni?). Emlékezetes, úgy-e, a tragikusan idejekorán tapasztalt békeélményből építkező kép: az országot megelégteli a páncélosokat a hátán, s megkönnyebbül, felsóhajt, amikor egy madár – a háború utáni béke jelképe – lépeget át rajta. Innen a rövid, megilletődött mondat: végre holló.

Végre holló – gondoltam én is, amikor megláttam a könyvkatalógusban *Rónaszegi Miklós* új könyvét. Hosszú szünet, s a ponyvák tarkabarka vására után végre egy új magyar ifjúsági regény (pontosabban: kamaszregény) a könyvpiacra! Új termés a magyar gyermekirodalom új korszakában!? Most is pontosítsunk: mesére még hébe-hóba futotta a „zivatáros évek” alatt is: *Lázár Ervin* minden évben talált, ugyan egyre rövidebb *hosszúmeséinek* kiadót, *Csukás István* is kiadatta népszerű meseregényeinek sokadik kiadását, de a regényfaló serdülőknek sokáig kellett várniuk új magyar műre. Ünnepelhetünk is. Ha nem lenne nevelésesen jelentéktelen külsejű a kötetke, az egykori Olcsó Könyvtár, sőt, mi több, stílszerűen az

egykori Kispajtások Kiskönyvtára méreteire és kiállítására emlékeztető. Csak hát az egykori három forint helyett a mai 190 forintért. De nem baj! Fő, hogy megszületett. Dicséret illeti az Unió Kiadót. A *Botrány a suliban* iskolai történet, mint a címe is ígéri. A főhős negyedik osztályos tanuló (karaktere ugyan egy kissé idősebbre utal) különleges kórórát kap ajándékba. (Íme a modern elbeszélés „súlyommadara”, a modern világ attribútuma, egy többfunkciós kibernetikus kronométer lesz a bonyodalom elindítója.) Az óra – távolkeleti mesterének intelme ellenére – a tilalmas funkcióra utaló parancsot követi, csoda történik. Összecsérelődnek általa az iskolai szerepek, a rettegett tanár úr diák lesz, a mamlaszka gyerek a katedrára kerül, s a szerepcsere-hólabda megindul, az iskola minden személyét eléri.

Az expozíció remek! Az olvasó arra gondol, hogy e helyzetből szatirikus (vagy éppen keserű) iskolakritika, iskoladráma bontakozik ki. Botrány az iskolában, ahogy a cím ígéri. Ennek – nem is csak a „szerepcserés konfliktusnak” – vannak hagyományai a legutóbbi korszak gyermekirodalmában, írói alkatukhoz mérten szelíd vagy éles iskolakritikát gyakorolt *Gergely Már-*